

TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASI*

Öğr. Gör. Sinem YAVUZ¹

ÖZET

İşletmelerin ihtiyaç duydukları alanlarda başvurdukları finansal kiralama işlemlerinin önemi, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir gelişim göstermektedir. Hızlı yaşanan dönüşüm süreci, işlemlerin kapsamının genişlemesi ve farklılaşmasını da beraberinde getirmektedir. Günümüzde birçok işletmenin finansal ihtiyaçlarını öz sermayelerinden karşılamak yerine alternatif yollarla karşılama yoluna gitmeleri konunun önemini daha da arttırmaktadır. Finansal kiralama işlemlerinin dünyadaki varlığı eski çağlara dayansa da yasal bir mevzuata dayandırılarak kurumsal bir nitelik kazanması İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Ülkemizde ise 1985 yılında başlayan yasal süreç yürürlükteki güncel haline 2012 yılında yayımlanan “6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu” ile kavuşturulmuştur. Bu çalışmada “6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu” kapsamında gerçekleştirilen finansal kiralama işlemleri birçok yönden ele alınmıştır. Özellikle Katma Değer Vergisi Kanunu’nda (KDVK) yer alan finansal kiralama işlemlerine yönelik hükümler özetler de dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmada finansal kiralamaya konu olan mallara uygulanacak Katma Değer Vergisi (KDV) oranında tereddütler yaşandığı belirlenmiş ve bu tereddütleri giderecek açıklayıcı hükümlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Kiralama, Vergi, Katma Değer Vergisi.

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Dr. Öğr. Üyesi M. Ezhan Doğrusöz danışmanlığında Sinem Yavuz tarafından devam ettirilen “Vergi Hukukunda Finansal Kiralama” adlı doktora tez çalışmasının bir başlığı olarak hazırlanmıştır.

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Ün., Geyve MYO, Maliye, ORCID: 0000-0002-5882-9482, sinemy@subu.edu.tr
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received:06/12/2021–Kabul Tarihi/Accepted: 28/01/2022

VALUE ADDED TAX APPLICATION IN FINANCIAL LEASING TRANSACTIONS IN TURKEY

ABSTRACT

The importance of financial leasing transactions, which businesses apply in the areas they need, shows a rapid development in our country as well as in the whole world. The rapid transformation process brings with it the expansion and differentiation of the scope of transactions. Today, the fact that many businesses prefer to meet their financial needs through alternative means instead of meeting their own capital increases the importance of the issue. Although the existence of financial leasing transactions in the world dates back to ancient times, it was after the Second World War that it gained an institutional character based on a legal regulation. In our country, the legal process, which started in 1985, was brought into its current state with the “Financial Leasing, Factoring and Savings Financing Companies Law” published in 2012. In this study, financial leasing transactions carried out within the scope of “Financial Leasing, Factoring and Savings Financing Companies Law No. 6361” are discussed in many ways. In particular, the provisions regarding financial leasing transactions in the Value Added Tax Law have been examined by taking into account the rulings. In the study, it has been determined that there are hesitations in the VAT rate to be applied to the goods subject to financial leasing and explanatory provisions are included to eliminate these hesitations.

Keywords: Leasing, Tax, Value Added Tax.

GİRİŞ

Geçmişte işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmek, kâr elde etmek ve yatırım yapabilmek amacıyla ihtiyaç duydukları iktisadi kıymetlere, yatırım mallarına veya diğer varlıklara sahip olmaları düşüncesi ağır basmaktaydı. Ancak günümüzde küreselleşme, artan rekabet, teknolojik gelişmeler, ekonomik yapıda görülen dalgalanmalar, vb. gelişmeler finansman ihtiyacını arttırmış ve farklılaştırmıştır. Yaşanan süreç alternatif finans araçları ile ihtiyaç duyulan kaynakların mülkiyetine sahip olmak düşüncesi ile birlikte, ekonomik kullanma hakkına sahip olma düşüncesini de ön plana çıkarmıştır. Artık işletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek ve artan rekabette ayakta kalabilmek için farklı nitelikte ve işlevde araçları kullanma yolunu tercih edebilmektedir.

Ortaya çıkan yeni anlayışla birlikte, birçok sektörde farklı türde iktisadi kıymetler finansal kiralama konusuna konu olmaktadır. Özellikle sanayi, inşaat, taşımacılık ve gayrimenkul alanlarında ihtiyaç duyulan iktisadi kıymetlerin maliyetinin yüksekliği, finansal kiralama işlemlerinin artmasına yol açmıştır. Artan işlemler arka planda hızlı bir hukuksal mevzuat dönüşümünü de getirmiş ve finansal kiralama işlemlerine ilişkin farklı düzenlemelere gidilmiştir. Dünyadaki gelişmeler ışığında ülkemizde de ihtiyaç duyulan alanlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çalışmada da finansal kiralama işlemlerinin kavramsal ve hukuki boyutu ele alındıktan sonra durum vergi hukuku açısından incelenmiştir. Çalışmanın yöntemi, birincil kaynaklara (kanun, mahkeme kararları) ve daha önce konu ile ilgili yapılan çalışmalara yani ikincil kaynakların taranmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla çalışma boyunca elde edilen bulguların yorumlanmasına birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Öncelikli olarak Vergi Usul Kanunu (VUK) mükerrer 290. madde hükümleri incelenerek finansal kiralamanın vergi hukukundaki yeri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda finansal kiralama işlemleri, öncelikle gelir ve kurumlar vergisi, sonrasında da diğer vergilerin hükümleri kapsamında irdelenmiştir. Son olarak çalışmanın özünü oluşturan KDV açısından durum değerlendirmesi yapılmıştır.

1. FİNANSAL KİRALAMA KAVRAMI

İşletmeler faaliyetlerine başlamak, sürdürebilmek, genişletmek ya da modernize etmek için ihtiyaç duydukları varlıkları, satın almak için ihtiyaç duydukları öz kaynağa ya da kredi miktarına her zaman sahip olmamaktadır². Bu sebeple bu kurumlar ihtiyaçlarını kuruluş aşamasındaki sermayesi ya da daha sonra sermaye artırımını ile sahip olacağı öz kaynaklarından karşılayabileceği gibi kurum dışından belli bir faiz karşılığında borçlanma yoluyla da karşılayabilir.³

Finansal sistemler, ekonomilerin ihtiyaç duydukları kaynakları tedarik eden ve kaynakların kullanımını miktar, zaman, kişi ve vade gibi faktörler ekseninde etkin hale getiren sistemler olarak ifade edilmektedir.⁴ Bu sistemde işletmeler ihtiyaç duydukları finansmanı farklı yollarla karşılamaktadır. Bunlar arasında finansal kiralama, faktöring, banka kredileri, forfaiting, vb. bulunmaktadır.⁵ Ekonomik hayatta yaşanan daralmalar ve/veya istikrarsızlıklar finansal kiralamaya duyulan ihtiyacı arttırabilmektedir. Bu açıdan finansal kiralama kredi yöntemine bir alternatif olarak ön plana çıkmaktadır.⁶

Türk Dil Kurumuna göre leasing, kiralama kavramıyla eş değer olarak kullanılmaktadır. Kiralama kavramı ise iki anlamda kullanılmıştır. İlk olarak, “bir taşınır veya taşınmazın kullanım hakkının belli bir süre için ve belli bir kira karşılığında kiracıya verilmesi”, ikinci olarak, “anlaşmaya göre kira süresinin bitiminde mülkiyetin kiracıda bırakılabilmesi durumu” olarak ifade edilmiştir.⁷ Bu tanımlardan; belli bir süre, bir kira karşılığı, süre sonunda mülkiyetin kiracıya devrinin söz konusu olabilmesi gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır.

² Selma Novalija, Hamid Mutapic, Elmira Kovac, “Accounting Treatment And Legislation Of Leasing Arrangements”, Journal of Economics and Business, Cilt. 9, Sayı. 2 (2011), s. 45.

³ Ali Bayrakdaroğlu ve Aysel Gündoğdu, Güncel Yaklaşımlarla Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesinde Ekonomik Analizler Kavram- Yapı Uygulama. 1. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018, s. 76.

⁴ Üner Ertem, Uluslararası Finansman. 1. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2015, s. 5.

⁵ Turgay Münyas. Finansal Yönetim ve Portföy Yönetim Teorisi Teorik Yaklaşımlar ve Çözümlü Örneklerle, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2018, s. 159.

⁶ Marina Maisuradze ve Mariam Vardiashvili, “Lease Agreements Financial Reporting Issues According To The International Standards”, Ecoforum. Cilt 5, Sayı. 2 (2016), s. 162.

⁷ Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

Avrupa Leasing Dernekleri Federasyonu (Leaseurope) finansal kiralamayı; kiracıya iletilen bir sözleşme kapsamında bir ödeme periyoduna bağlı ve belli bir süre kullanma hakkının kiracıya verilmesi olarak ifade ederken, IAS 17 (Uluslararası Muhasebe Standardı), kira sözleşmesi çerçevesinde kiralayan tarafından bir ödeme karşılığında anlaşmaya varılan süre içerisinde kiracıya belli araçları kullanma hakkı tanıyan bir işlem olarak ifade etmiştir.⁸

6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktöring Ve Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK) 3/ç maddesinde finansal kiralama, bir sözleşme kapsamında finansal kiralama konusunda yetkili olan bir firma tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin belli bir süre boyunca kiralanması işlemi olarak ifade edilmiştir.⁹ TFRS 16'da ise; sadece kiracı tarafından kullanımı sağlanacak özel bir yapıda olan iktisadi kıymetin, kira süresinin faydalı ömrünün büyük bir bölümü kapsayacak şekilde hazırlanan bir sözleşmeyle ve kira ödemelerinin gerçeğe uygun değerinin tamamını kapsaması şartıyla kira süresi sonunda kiracıya devrinin rayiç bedelden çok daha düşük bir bedele satışının öngörüldüğü işlemler olarak ifade edilmiştir.¹⁰

Diğer taraftan finansal kiralama; işletmelerin, kendi belirlediği duran varlıklar için ihtiyaç duyduğu uzun süreli finansman ihtiyacını karşılamakta¹¹ ve finansal kiralama şirketlerinin, kira konusu malın mülkiyetinin kendisinde kalması şartıyla tüm risk ve faydaları ile yararlanma hakkının kiracıya devredildiği yöntem olarak ifade edilebilir.¹² Bu durumda finansal kiralama doğrudan kredi verilmesi yerine ihtiyaç duyulan malın finansal kiralama şirketi tarafından satın alınıp kiralanması sonucunda kiracıya finans sağlanması ön plana çıkmaktadır.¹³

2. FİNANSAL KİRALAMANIN UNSURLARI

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere finansal kiralama kavramının çok sayıda unsuru bulunmaktadır. Söz konusu unsurlar;

Kiralayanın bir finansal kiralama şirketi olması gerekmektedir; finansal kiralamanın yapılabilmesi için mevzuata göre yetkilendirilmiş bir kurumun varlığı gerekmektedir.

⁸ Novalija ve diğerleri

⁹ 21.11.2012 tarih ve 6361 sayılı “Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu”. (www.mevzuat.gov.tr) Erişim Tarihi: 20.03.2020

¹⁰ Türkiye Finansal Raporlama Standardı 16 (TFRS 16) (www.kgk.gov.tr), Erişim Tarihi: 01.09.2021

¹¹ Ayşe Gül Köksal ve Beyhan Beller, “Finansal Kiralama İşlemlerinin Tms 17, Vergi Mevzuatı, Bddk Tebliği Açısından İncelenmesi ve Muhasebe Uygulamaları” Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt. 6, Sayı. 2 (2013), s. 151

¹² Yusuf Özdoğru. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Erme Nedenleri ve Sonuçları. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018, s. 13

¹³ Ali Tuğlu ve Atila Özkan, “Finansal Kiralama İşlemleri” 2. Baskı, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2007 s. 20

VUK'da¹⁴ finansal kiralama şirketlerinin hukuki yapısı hakkında hüküm bulunmamasına karşın, mülga olan 10.06.1985 Tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nda (FKK) bu şirketlerin anonim şirket olarak kurulması yeterliken¹⁵ 6361 sayılı FFFK'ya göre sadece anonim şirket olarak kurulması yeterli olmayıp ticaret unvanında yapacağın işin niteliğini gösteren “finansal kiralama şirketi”, “faktöring şirketi” ya da “finansman şirketi” ibaresi bulunmak zorundadır.¹⁶ Ayrıca 6361 sayılı FFFK'ya göre, finansal kiralama yetkisi verilen şirketler kalkınma, yatırım ve katılım bankaları ile kanuna uygun olarak kurulmuş finansal şirketler olarak hüküm altına alınmıştır.¹⁷

Kiracı finansal kiralamaya konu malı kendisi seçebilmektedir; kiracı finansal kiralamaya konu varlığı üreticiden seçebileceği gibi, tedarikçi ya da satıcıdan da seçerek finansal kiralama şirketi aracılığı ile ihtiyacını karşılayabilir. Kiracı tarafından seçilen malın bedeli ya da mal tercihinde düşülen hatalar kiracıya aittir. Ayrıca mülga 3226 sayılı Kanun'a göre üçlü bir ilişkinin olması zorunlu iken¹⁸ 6361 sayılı Kanun'la bu durum değişerek doğrudan kiracının mülkiyetindeki malın finansal kiralama şirketi tarafından alınarak tekrar kiracıya kiralanabilmesi (sat-geri kirala), ikili ilişki ile de kiralamaya gidilebileceğini göstermektedir. Kiralama süresi boyunca mülkiyeti kiralayana, kullanım hakkı ise her türlü faydayı sağlamak üzere kiracıya ait olan mal kiralama süresi sonunda kiracıya devredilip edilmemesine göre mülkiyetin sahibi değişebilir.

Finansal kiralamanın kiracıya finansman sağlaması gerekmektedir; sağlanan finansman sayesinde kiracı ihtiyacının tamamını veya bir kısmını karşılayabilir. Finansmanın sağlanması farklı şekillerde yapılabilir. Bir kişiye taksitle mal satılması veya ödemenin zamana yayılması kiracıya finansman sağlayabilir. Reisoğlu tarafından FKK'nın 4 ve 5. maddelerinde yer alan taşınmaz ve taşınır malların kiralamaya konu olması sadece yatırım mallarının kiralanması için finans sağlanabileceği sonucuna varılmasına sebep olduğu ve Mülga Kanunu'nun finansman sağlama amacını sınırlandırdığı savunulmaktadır.¹⁹

Kira konusu malın zilyetliği her türlü yararı sağlamak amacıyla kiracıya bırakılmaktadır;²⁰ Mülga Kanunu'nda olduğu gibi 6361 sayılı FFFK'da da kiralamaya konu varlığın kullanım hakkı her türlü faydayı sağlamak amacıyla kiracıya bırakılmıştır. Mülkiyeti kiralayana ait olan malda kiracı, sözleşme sona erdiğinde iadesini gerçekleştireceği malın maliki değildir. Ancak kiralama sözleşmesinin amacına uygun olmak şartıyla ekonomik sahibidir.

¹⁴ 04.01.1961 Tarih ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 21.03.2020

¹⁵ 10.06.1985 Tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu

¹⁶ 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Madde 5

¹⁷ 6361 sayılı FFFK md. 3

¹⁸ Sezai Reisoğlu, “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi, Sayı. 48 (Mart 2004), s. 50

¹⁹ Reisoğlu, s. 49

²⁰ Gençer Özdemir, Konut Kredileri ve Konut Kredilerinde Teminat İşlemleri. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2017, s. 69

Malın zilyetliğine sahip olunması sözleşme süresi ile sınırlıdır; ifade edilen süre finansal kiralama sözleşmesinde belirtilen iptal edilemez süreye kira sözleşmesinde yazması şartıyla ilave süre konulabilir ve bu süre yüksek ihtimalde ön görülmüşse de kira süresi kapsamında sayılır.²¹ Mülga FKK'da finansal kiralama sözleşmelerinin en az dört yıllık olması gerektiği belirtilirken genellikle bu süre Kanun'dan kaynaklı dört yıl tanımlanıp kiralama bedeli 2 yıl gibi bir sürede büyük ölçüde tamamlanmakta kalan kısım ise sembolik bir rakamla ödeme periyoduna eklenmekteydi.²² 6361 sayılı FFFK ve VUK'da ise finansal kiralama sözleşmesinde sürenin varlığın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden az olmaması gerektiği hüküm altına alınmıştır. 01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı RG'de yayımlanan VUK 319 No'lu Genel Tebliğinde sürenin hesaplanmasına ilişkin "Aynı iktisadi kıymete ilişkin birden fazla sözleşme, ilave, tadil ve diğer sözleşmelerin yapılması halinde tüm anlaşmalar bir arada değerlendirilmelidir." ifadesiyle birden fazla sözleşme olması halinde toplu değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.²³

Kiracı kararlaştırılan kira bedelini sözleşmede belirtildiği gibi ödemekle yükümlüdür; FFFK'nın 3. ve VUK'un mükerrer 290. maddesinde, kira ödemelerinin bugünkü değerinin toplamının iktisadi kıymetin rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük değeri oluşturması gerekmektedir. Sözleşme doğrultusunda taksitler halinde ödenen kira bedeli ve ödeme periyodları taraflarca serbestçe belirlenebilir. Bu bedeller sözleşme süresi boyunca taksitler halinde ödenebilir.²⁴

Yapılan kira ödemeleri gider olarak gösterilebilir; kira ödemelerinin gider olarak gösterilebilme imkânı finansal kiralama firmaları açısından cezbedici kılmaktadır. Burada kiracının yaptığı ödemelerin borç anapara ve faiz olarak ayrıştırılması gerekmektedir. Süre/dönem sonuna gelindiğinde anapara üzerinden yapılan geri ödemeler mahsuplaştırılarak kalan tutar üzerinden sabit bir dönemsel faiz oranı dikkate alınarak hesaplanan faiz ödemelerinin tahakkuku yapılabilir. TMS 17 standartlarında, finansal kiralama işleminde iktisadi kıymetin kiracısı yapılan ödemeleri faaliyet gideri olarak yansıtabilme imkanına sahipken, TFRS 16 standartlarında kira ödemeleri faiz ve amortisman gideri olarak ayrı ayrı yansıtılabilmektedir.²⁵

Kiracı kiralama süresinin sonunda malın mülkiyetine rayiç bedelden çok daha düşük bir bedelle sahip olabilir; Mülga 3226 sayılı FKK ve 6361 sayılı Kanun'da kiracıya ilgili varlığın kiralama süresi sonunda rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınmıştır.

²¹ Uğur Aydın ve Süleyman Karacan, "Finansal Kiralamanın Vergi Kanunları ve Muhasebe Uygulamaları Yönünden Değerlendirilmesi", Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 205 (Ekim 2016), s. 101

²² Özdoğru, s. 25-26

²³ 01.07.2003 Tarih ve 25155 sayılı RG "VUK 319 No'lu Genel Tebliği", (www.gib.gov.tr), Erişim Tarihi: 21.03.2020

²⁴ Mehmet Altındağ, "Finansal Kiralamanın Vergi Karsındaki Durumu" *Mali Çözüm Dergisi*, 2004, Sayı 66 <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/66MaliCozum/04%20mehmet%20altindag.pdf> Erişim Tarihi: 24 Ocak 2020, s. 2

²⁵ Ahmet Gökgöz "TFRS 16 Kiralamalar Standardı Çerçevesinde Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi (Accounting of Rental Transactions within the Framework of TFRS16 Leases)" *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, Cilt. 5, Sayı. 1 (2019), s. 321

Kiracının satın alma hakkı olmaması veya hakkını kullanmaması halinde, malı derhal iade etmesi gerekmektedir.²⁶

Kiralamaya konu olan malın hasar ve ziyandan kiracı sorumludur; kiralama süresi içerisinde malın ayıplı olma durumu hariç oluşan zarar ve ziyam kiracıya ait olduğu belirtilmiştir. Bu sayede finansal kiralamaya konu olan malın kullanımı esnasında kiracıya da sorumluluk yüklenmiş olur.

3. FİNANSAL KİRALAMANIN AMAÇLARI

Bir işletmenin finansal kiralamaya gitmesinin birçok amacı olabilir. Bazen firmalar tek bir amaç için bu işleme başvururken, bazen de birden fazla amaç için başvurabilirler. Aslında bu amaçlar gerçekleşmesi finansal kiralamanın avantajları olarak da ifade edilebilir. Buna göre finansal kiralama;

- ✓ Sermayenin verimli kullanımını sağlar.
- ✓ Sabit oranlı finansman sağlar,
- ✓ Arka planda sözleşmeye dayandığı için güvenilirdir.
- ✓ Kiracı maliyetlerini zamansal seyir ve beklenen kazanç seyri dikkate alınarak hesaplayabildiği için faiz değişikliklerinden etkilenme ihtimali kalkmaktadır.²⁷
- ✓ Kira ödemeleri önceden belirlediği için, sözleşme boyunca oluşabilecek ekonomik istikrarsızlıklardan kiracının en az oranda etkilenmesi güvence altına alınmış olur.
- ✓ İşletmeler finansal kiralama ile yeni teknolojileri daha kolay takip eder ve daha hızlı şekilde modern mallarla değişimini sağlayabilir.²⁸
- ✓ Sözleşmelerde tanınan esneklikle kiracılar kiralama süresinin sona ermesinden sonra kiralanan malı satın alabilme imkânına sahip olabilir.
- ✓ Kiracılar sözleşmenin süresini uzatabilme imkânı elde edebilir.²⁹
- ✓ Kiracılar kira ödemelerini gelir akışlarına göre planlayabilme imkânına sahiptir.³⁰

²⁶ 6361 sayılı FFFK md. 32

²⁷ Bundesverband Deutscher Leasing- Unternehmen <https://bdl.leasingverband.de/leasing/leasing-vorteile/> Erişim Tarihi: 07.04.2020

²⁸ Leaseurope, <http://www.leaseurope.org/index.php?page=rental-leasing-introduction> Erişim Tarihi: 01.02.2020

²⁹ BDL <https://bdl.leasingverband.de/leasing/leasing-vorteile/> Erişim tarihi: 07.04.2020

³⁰ The Centre for Spatial Economics, “Asset-based Financing, Investment and Economic Growth in Canada” https://www.cfla-acfl.ca/files/public/CFLA-Final_Economic_Report-PDF-Dec04.pdf, 2003, Erişim Tarihi: 16.04.2020, s. 100

- ✓ Kira ödemeleri gider olarak gösterilebildiği için vergi yönünden avantaj sağlayabilir.
- ✓ Yüksek büyüme potansiyeli olan küçük işletmeler finansal kiralama sayesinde ek imkânlarla sahip olabilmektedir.³¹
- ✓ Finansal kiralama şirketlerinin amortisman ayırma hakkına sahip olması amortisman bedelinin gider gösterilerek vergi yönünden avantaj elde edebilir.

4. TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA

Finansal kiralamanın temelini Aristoteles’in MÖ 350 yılında zenginliğin mülkiyet hakkından ziyade hakkın kullanımından kaynaklandığına işaret etmesine dayandığına inanılmaktadır.³² Bilinen ilk finansal kiralama, MÖ 2000’li yıllarda Sümerler tarafından tarım araçlarının³³, toprak, su hakları, öküzler ve diğer hayvanların kiralanması ile kil tabletler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.³⁴ Babiller döneminde gemi ve hayvanlar³⁵, Roma döneminde ise gemi, arazi ve binaların kiralanması yoluna gidilmiştir.³⁶ Fenikelilerin kullandığı gemi sözleşmeleri günümüzde kullanılan finansal kiralama sözleşmelerine benzer bir nitelik taşımakla birlikte Romalılar, Yunanlılar ve Mısırlıların da olduğu birçok eski medeniyetin finansal kiralamayı kullandığı düşünülmektedir.

Anglo-Amerikan hukukunda finansal kiralama işlemlerinin de kökü olan “lease” kavramı arazi hukukunun bir parçası olarak ifade edilmiştir. 15. yy. itibariyle bu işlemler daha geniş bir alana yayılmaya başlamış ve³⁷ ABD’de 1700’lü yıllarda askerler, atlar, arabalar ve vagonlar kiralama konusu yapılmıştır. 1877 yılında “Bell” telefon şirketi, kullanıcılarına çok pahalı olan telefon sistemini kiralama imkânı sağlamış ve modern anlamda finansal kiralamanın kapısını aralamıştır.³⁸ 1930’lı yıllarda ise ekonomik buhran ve II. Dünya Savaşı için Amerikalıların Ruslara savaş malzemelerini satmak yerine kiralanmasıyla finansal kiralama farklı bir boyut kazanmıştır. Bu sayede Amerikalılar önemli bir finans kaynağı elde etmiştir.³⁹ 1952 yılında ilk modern Leasing şirketi Henry Shofeld tarafından kurulmuştur.⁴⁰

³¹ Leaseurope, <http://www.leaseurope.org/index.php?page=rental-leasing-introduction> Erişim Tarihi: 01.02.2020

³² Atilla, Altop, “Özellikle Taşınır Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi”, 1.Baskı, Ankara:Adalet Matbaası, 1990, s. 3

³³ Ertem, s. 121

³⁴ Canadian Finance & Leasing Association – September 2010, “The History Of Leasing”, <https://www.cfla-acfl.ca/education/cleo/>, s. 1, Erişim Tarihi: 15.04.2020

³⁵ Novalija ve Diğerleri, s. 46

³⁶ Ferudun Kaya, Dış Ticaret ve Finansmanı. 1. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2009, s. 220

³⁷ Argun Köteli, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing Sözleşmeleri)”, 1. Baskı. İstanbul: Kazancı Kitap Tic. A.Ş., 1991, s. 19

³⁸ Novalija ve Diğerleri, s. 46

³⁹ Ahmet Erol, Ercan Yıldırım ve Vefa Toroslu, Tüm Yönleriyle Finansal Kiralama (Leasing) İçtihatlı-Gereğçeli, 2. Baskı, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2011, s. 43

⁴⁰ Ertem, s. 122

1950’li yıllarda finansal kiralama teknolojik dönüşüm ve işletmelerin modernizasyon sürecinin de etkisiyle giderek daha fazla başvurulan bir finansman aracı haline gelmiştir.⁴¹

Öte yandan İngiltere’de finansal kiralamanın tarım, taşımacılık ve imalat sektöründe 1800’lü yıllarda kullanıldığı görülmüştür. İlerleyen yıllarda atlar, tek katlı araçlar ve vagonların kiralınmasının da etkisiyle Birmingham Wagon Company kurulmuştur.⁴² İlk finansal kiralama şirketi 1961 yılında The Mercantile Leasing Company ismiyle kurulmuştur.⁴³ Aynı yıllarda Fransa’da da leasing şirketlerinin sayısı artmaya başlamıştır.⁴⁴ 1966 yılında yürürlüğe giren ve finansal kiralamaya ilişkin hükümleri içeren “credit ball” yasası halen yürürlüktedir.⁴⁵ 1967 yılında ise sadece gayrimenkul kiralaması yapmak için özel kuruluşlara yönelik kararname çıkarılmıştır.⁴⁶ Bu gelişmeler sonrasında 1975 yılında finansal kiralama amacı ile faaliyet gösteren firmaların sayısı 45’e yükselmiştir.⁴⁷

Türkiye’de finansal kiralama 1970’li yılların sonlarında ortaya çıkmıştır. O dönemde Arap ülkeleri ile yapılan ticari ilişkilerin de etkisiyle 1977 yılında bir Arap bankası tarafından sınıai bir kuruluşun kaynak ihtiyacının karşılanmasıyla ilk deneme gerçekleştirilmiştir⁴⁸. Akabinde 1980’li yıllarda finansal kiralamaya ilişkin yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 1983 tarih ve 18256 Sayılı RG’de yayımlanan “Özel Finansal Kurumlarının Kurulması Hakkındaki Kararname”⁴⁹ ve 1985 tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu (FKK) yürürlüğe girmiş ve ilk finansal kiralama şirketi olan “İktisat Finansal Kiralama A.Ş.” 1986 yılında kurulmuştur.⁵⁰ 1980’li yıllarda ekonomik istikrarsızlıkların ve tasarruf yetersizliğinin de etkisiyle finansal kiralama işlemleri hacmi istenilen seviyeye ulaşamamıştır.⁵¹ Benzer durum 1990’lı yıllar içinde söylenebilir.⁵² 1994 ekonomik krizinden sonra kredilerin azalması finansal kiralamayı ön plana çıkarmıştır.⁵³ 2001 ekonomik krizi ise bazı yatırımların ertelenmesine neden olurken bu süreçten finansal kiralama da olumsuz etkilenmiştir.

⁴¹ Kaya, 221

⁴² Erol ve diğerleri, s. 44

⁴³ Novalija ve Diğerleri, s. 46

⁴⁴ Altop, 10

⁴⁵ Altop, s. 9

⁴⁶ Müge Karışman, “Fransa’da Leasing” Leasing Dünyası FİDER Finansal Kiralama Derneği Bülteni, Sayı. 4 (Haziran 2002), s. 13

⁴⁷ Altop, s. 10

⁴⁸ Merve, Acun Mekengeç, Milletlerarası Özel Hukukta Finansal Kiralama (leasing) Sözleşmeleri. 1. Baskı, İstanbul: 2014, s. 6

⁴⁹ Tuğlu ve Atila, s. 37

⁵⁰ Ertem, s. 122

⁵¹ Ayten Turan Kurtaran, “Finansal Kiralamanın Küçük ve Orta Ölçekli İmalat İşletmelerinin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Cilt. Sayı. 17 (2016), s. 5

⁵² Kurtaran, s. 5

⁵³ Erol ve Diğerleri, s. 54

Kriz sonrası toparlanan ve hız kazanan finansal kiralama işlemleri 2008 küresel krizine kadar bu sürecini sürdürmüştür.⁵⁴ 2020 itibariyle önceki yıla göre %57,6'lık bir büyüme göstermiştir. Finansal kiralama işlemleri içerisinde %17,9 oranla en önemli paya iş ve inşaat makineleri sahiptir. İkinci sırada %14 oranla gayrimenkuller yer almaktadır. Finansal kiralama şirketlerinin 2020 yılı sonu itibariyle toplam işlem hacmi ise 23.375 milyon TL'dir.⁵⁵

Vergi kanunlarındaki ilk düzenleme ise 2003 yılında, 4842 sayılı "Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" ile VUK'a mükerrer 290. madde eklenmiş ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygunluk sağlanmak için 11 sıra numaralı "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği" yayımlanmıştır. 2005 yılında finansal kiralama sektörü BDDK'nın denetimine tabi tutulmuş, 2006 yılında da "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Yönetmeliği" yayınlanmıştır.

2007 yılına gelindiğinde KDV oranlarında birtakım düzenlemeler yapılmış ve %1'lik oran uygulamasına son verilmiştir. Ancak 2011 yılında tekrardan bir düzenleme yapılarak bazı mallarda %1'lik KDV uygulamasına geçilmiştir. Finansal kiralama işlemlerine ilişkin yapılmış diğer önemli düzeleme ise ayrıntılı açıklamalara yer verilmeyen 3226 Sayılı FKK'nın yürürlükten kaldırılarak yerine halen uygulanmakta olan 2012 tarih ve 6361 sayılı "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK)" dur.

Eski Kanun'un günün değişen şartlarını karşılayamaması gerekçesiyle 13.12.2012 tarihli RG'de ile 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK) yürürlüğe girmiştir. Sonrasında 24.12.2013 tarih ve 28861 sayılı RG ile "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları ile Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik" ve "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ" yürürlüğe girmiştir.⁵⁶ Bu düzenlemelerle finansal kiralama işlemleri günün değişen ekonomik şartlarına uygun hale getirilmiştir. BDDK verileri 2020 yılı sonu itibariyle toplam 23 finansal kiralama şirketinin varlığını doğrulamaktadır. Şirketlerdeki toplam müşteri sayısı ise 40.457'dir.⁵⁷

⁵⁴ Veli Akel, Nuray Ergül ve Sezayi Dumanoglu, "İMKB'de İşlem Gören Finansal Kiralama Şirketlerinin 2005- 2008 Dönemi Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi" Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt. 28, Sayı. 1 (2010), s. 274

⁵⁵ Finansal Kurumlar Birliği, "Faaliyet Raporu 2020" https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/FKB_TR2020-2018.pdf Erişim Tarihi: 10.09.2021, s. 20

⁵⁶ Murat Karahan, "Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu ile Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ) Açısından Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme" Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 13, Sayı 19 (2019), s. 2266

⁵⁷ Finansal Kurumlar Birliği, "Faaliyet Raporu 2020" https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/FKB_TR2020-2018.pdf Erişim Tarihi: 10.09.2021, s. 20

5. VERGİ TÜRLERİ İTİBARIYLA FİNANSAL KİRALAMA

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin vergi mevzuatında vergi türleri itibarıyla farklı düzenlemeler yer almaktadır. Finansal kiralama işlemleri açısından en önemli düzenlemelerden biri VUK'da yer alan mükerrer 290. maddedir. VUK'un mükerrer 290. maddesi hem kiralayan hem de kiracı açısından finansal kiralama işlemlerine ilişkin düzenlemeler içermektedir. Mükerrer 290. maddenin üçüncü bendinde finansal kiralama "kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmediğine bakılmaksızın, bir iktisadî kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm riskler ile yararların kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalardır" olarak tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, doğal kaynakların araştırılması veya kullanılmasına yönelik kiralama sözleşmeleri ile sinema filmleri, video kayıtları, patentler, kopyalama hakları gibi kıymetlerle ilgili lisans sözleşmeleri kiralama konusu yapılsa dahi yapılan kiralamanın finansal kiralama olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Finansal kiralamadan söz edilebilmesi için varlığın sadece kiralanması yeterli olmayıp kira sözleşmesinde belirtilen süre sonunda kiralamaya konu malın kiracıya devredilmesine ilişkin bir madde olmalı ya da kiracıya satın alma seçeneği sunulmalıdır. Bu doğrultuda kiracının ilgili malı alma tercihinin olması halinde satış işleminin rayiç bedelin çok altında hatta temsili bir rakamla gerçekleşme hakkı tanınmalıdır. Rayiç bedel kiralamaya ilişkin varlığın amortisman değeri ve enflasyon dikkate alınarak tespit edilmektedir.⁵⁸

İktisadi malın finansal kiralamaya konu edildiği önceki dönemlerde, kiracılar sözleşme kapsamında yaptıkları kira ödemelerini gider göstererek matrah hesaplamasında indirilebilmekteydiler. Kiraya verenler ise aldıkları bu kira bedellerini gelir hesaplarına intikal ettirerek matrahlarını tespit etmekteydiler.⁵⁹ Ancak VUK'un "Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme" başlıklı mükerrer 290. maddesiyle yapılan düzenleme sonrasında kiracı kiraladığı iktisadi kıymetten doğan borcu, varlığın rayiç bedeli veya sözleşmede belirtilen kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlemesi gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda ülkemizde vergi kanunlarında ön plana çıkan finansal kiralama hükümlerinin hangi vergi türlerinde hüküm doğurduğu ele alınmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında tabloda belirtilen vergiler yönünden finansal kiralama ele alınmıştır. Özellikle KDV yönünden ayrıntılı değerlendirmelere yer verilmiştir.

⁵⁸ Fatih Akın, "Finansal Kiralama İşlemlerinde Faiz ve Kur Farkları Sorunu", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı. 312 (Eylül 2014), s.130

⁵⁹ Tuğlu ve Atila, s.71

Tablo 1: Türkiye’de Finansal Kiralamanın Hüküm Doğurduğu Vergi Türleri

Gelir Vergisi
Kurumlar Vergisi
Motorlu Taşıtlar Vergisi
Emlak Vergisi
Gümrük Vergisi
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
Damga Vergisi
Harçlar Kanunu
Katma Değer Vergisi

5.1. 193 Sayılı Gelir Vergi Kanunu Yönünden Finansal Kiralama İşlemleri

6361 sayılı FFFK’da finansal kiralamaya ilişkin işlemlerin finansal kiralama şirketleri ve katılım bankaları tarafından yapılacağı hüküm altına alınmış ve bu işletmelerin “anonim şirket” şeklinde kurulabileceği belirtilmiştir. Bu sebepler 31.12.1960 tarih ve 193 sayılı GVK’ya göre, vergiye tabi kişilerin gerçek kişiler olmasından kaynaklı⁶⁰ ve 6361 sayılı Kanun gereği finansal kiralama yapmaya yetkili kişilerin “anonim şirket” şeklinde kurulmasından dolayı gelir vergisinin konusuna girmemektedir.

Burada kiracının tüzel kişi zorunluluğu olmaması sebebiyle kira ödemelerinin gider olarak değerlendirilmesinde GVK’nın 40. maddesi dikkate alınmaktadır. GVK’nın 40. maddesine göre, kiracı finansal kiralama yoluyla sahip olduğu iktisadi kıymeti aktifine almayacak ve ödediği kira bedelini gider olarak cari yılda beyan ettiği kazancından mahsup edebilecektir.

Ayrıca kira ödemelerinin mülga FKK’nın 6. maddesinde ve 6361 sayılı Kanun’un “finansal kiralama bedeli” başlıklı 20. maddesinde de belirtildiği gibi taraflarca ödeme döneminin ve kira bedelinin sabit veya değişken olarak serbestçe belirlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Danıştay’a yansıyan temyiz talebinde bir finansal kiralama işleminde sözleşme süresinin ilk çeyreğinde toplam kira ödemelerinin %99’luk kısmının yapıldığı ve bu sebeple hukuka aykırı bulunarak ceza kesildiği görülmektedir. Kesilen cezaya ilişkin verilen kararda GVK’nın 40. maddesine istinaden kazancın elde edilmesinde ve idame edilmesinde yapılan giderlerin matrah tespitinde indirim konusu yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Finansal kiralama kanununda da kira ödemelerinin taraflarca serbestçe belirlenebileceği hükümleri doğrultusunda yapılan finansal kiralama işleminin hukuka aykırı olmadığı kabul edilerek vergi mahkemesinin kararı bozulmuştur. Ancak ayrışık oy da davaya konu durumun, 2 adet binek araç (lüks marka) kiralanması, yapılan kira ödemelerinin indirim konusu yapılmasından ziyade finansal kiralama işleminin ticari kazancın idamesi için gerekli olup olmadığının sorgulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sebeple işleme ilişkin yapılan kira ödemelerinin işin idamesi ile ilgisi olmadığı ve gider olarak düşülmesinin hukuka uygun bulunmadığı savunulmuştur.⁶¹

⁶⁰ 31.12.1960 tarih ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu

⁶¹ 02.06.1995 tarih ve D3. D E. 1994/5007 K. 1995/1744 Numaralı Danıştay Kararı, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 25.08.2021

5.2. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Yönünden Finansal Kiralama İşlemleri

13.06.2006 Tarih ve 5520 sayılı KVK'nın özellikle 5. maddesinde finansal kiralama işlemlerinin vergilendirilmesi açısından çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Bu bölümde istisnalar ile ilgili hususlar ön plana çıkmaktadır.⁶²

5.2.1. Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/1-(b) bendine göre, finansal kiralama işlemleri yapmaya yetkili kurumlar da yurt dışı kazanç istisnasından faydalanabilmektedir. Bu kurumların istisnadan faydalanabilmesi için diğer kurumlardan farklı olarak vergi yükünün en az Türkiye'deki kurumlar vergisi oranında olması gerekmektedir. Öte yandan iştirak edilen %10'luk oranın kazancın elde edilme tarihinden önceki bir yıllık süre boyunca kesintisiz devam ettirilmiş olması ve iştirak kazançlarının elde edildiği yıl kurumlar vergisi beyannamesi verildiği tarihe kadar Türk lirasına çevrilme zorunluluğu olmaksızın Türkiye'ye transfer edilmesi gerekmektedir.⁶³

5.2.2. İştirak Hisseleri, Kurucu Senetleri, İntifa Senetleri ve Rüçhan Haklarının Satışından Doğan Kazanç

2013 yılında yapılan değişikliğe göre KVK 5/e maddesinde en az iki yıl boyunca aktifte yer alma şartı aranmaksızın taşınmazların sat-geri kirala yöntemi ile (parantez içi hüküm) satışı sonrasında elde edilen kazançların tamamı istisna edilmekteydi. 2016 yılında parantez içi hüküm kaldırılarak asgari iki tam yıl (730 gün) süreyle aktiflerinde bulunan ve sat-geri kirala yöntemiyle kurumlar tarafından finansal kiralamaya konu taşınmazların sözleşme sonunda üçüncü kişilere satışından doğan kazançlarda da istisna tutarı %50 olarak dikkate alınmaktadır.⁶⁴ 2017 yılında yürürlüğe giren 7061 sayılı Kanun'la ilgili maddede değişikliğe gidilmiştir. "Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 89. maddesi ile KVK'nın 5. maddesi ile ilgilidir. Bu maddeye göre; intifa senetleri, iştirak hisseleri, kurucu ile rüçhan hakkının satışından doğan kazançların %75'lik kısmı ve kanunda ifade edilen taşınmazların satılmasıyla elde edilen kazançların %50'lik kısmı istisna edilmiştir.

5.2.3. Sat-Geri Kirala İşlemlerinde İstisna

Sat-geri kirala işlemlerine ait düzenleme 6728 sayı ve 15.7.2016 tarihli "Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" un 56. maddesi ile yapılmıştır. Bu kanunun getirdiği değişiklikler KVK'nın 5. maddesinin 1/e bendinin parantez içi hükmü kaldırılarak yerine sat-geri kirala işlemlerine ait (j) bendi eklenmiştir.

⁶² 13.06.2006 Tarih ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

⁶³ Yıldız, A. Murat. Kurumlar Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi. TURMOB, TESMER, Nisan 2020 https://www.blksmmmo.org.tr/sunumlar/depo/haberresim/20200406_429651142.pdf Erişim Tarihi: 03.03.2021, s. 68

⁶⁴ 24.02.2016 tarih ve B.07.1.GİB.4.99.16.02-125[5-1 (e)-2014]-3507 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021

İlgili madde hükmüne göre, sat-geri kiralaya konu olan malların sözleşmede sat-geri kiralaya ait hüküm bulunması şartıyla tekrar alınması şartıyla finansal kiralamaya konu olması halinde kiralayana satışı ve kiracıya tekrar devri işlemlerinden doğan kazançların tamamı vergiden istisna edilmiştir. Elde edilen bu kazanç özel bir fon hesabında tutularak sadece kiracı tarafından kiralama konu varlığın amortismanının itfasında kullanılmalıdır. Sözleşme süresi sona ermeden varlığın üçüncü kişilere satılması halinde istisnadan yararlanılması mümkün değildir.

Bir işlemin sat-geri kirala işlemi olabilmesi için ilk olarak kiracı olarak adlandırılan tarafın aktifinde bulunan ve belli bir süre amortisman ayrılan taşınmazı finansal kiralama şirketine satması gerekmektedir. Sonrasında finansal kiralama şirketine yapılan satıştan elde edilen değerden çıkarılarak pasifte özel bir fon hesabına alınmalıdır. İkinci olarak; finansal kiralama şirketinde olan taşınmazın tekrar kiracıya satışından faiz gelirleri hariç elde edilen kazanç da istisna kapsamında değerlendirilmelidir. Taşınmazların ticareti, kiralanması ve/veya menkul kıymet ile uğraşan kurumların ticari amaçla ellerindeki değerlerin satışından elde ettikleri kazançlar istisna kapsamı dışında tutulmuştur.

Sat-geri kirala işlemi sonunda taşınmazın sahibi tarafından (Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (e) bendinde yer alan şartların olması durumunda) üçüncü kişiye satılması durumunda ise normal duran varlık satışı gibi değerlendirilecektir. Bu durumda taşınmaz satışından doğan kazanç istisna olarak dikkate alınabilecektir.⁶⁵

5.3. Diğer Vergiler Yönünden

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin Motorlu Taşıtlar, Emlak, Gümrük Vergisi ile KKDF ve BSMV, 01.07.1964 Tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunlarında ve 02.07.1964 Tarih ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda bazı hükümler bulunmaktadır. 29.07.1970 Tarih ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'na göre; il özel idareleri, genel ve özel bütçeli idareler, belediyeler, kamu menfaatine yararlı dernekler, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve benzerleri vergiden muaf tutulmuştur.⁶⁶ Bu kurumlar finansal kiralama yoluyla bina kiralaması halinde, binanın tescil işlemlerinin finansal kiralama şirketi adına yapılmasından dolayı istisnadan yararlanamayacaklardır. Ancak kiralama süresi sonunda binanın kendi adlarına devralınması halinde bu istisnadan yararlanmaları mümkün olabilecektir.⁶⁷

27.10.1999 tarih ve 4458 sayılı Gümrük Vergisi Kanunu'na göre; yurt dışında yerleşik kiralayandan ithal edilecek mala ilişkin ödenecek vergiler, Türkiye'de yerleşik kiracı ile yapılacak finansal kiralama sözleşmesine göre malın satın alınması ya da iade edilmesi durumuna göre farklılık göstermektedir.⁶⁸

⁶⁵ 20.02.2020 Tarih ve B.07.1.GİB.4.35.17.01-130[2016-02-6057]-76516 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021

⁶⁶ 29.07.1970 Tarih ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu

⁶⁷ 30.10.2018 Tarih ve B.07.1.GİB.4.41.15.01-175.01.01.02[4-2017]-123577 Sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021

⁶⁸ 27.10.1999 tarih ve 4458 sayılı Gümrük Vergisi Kanunu

6361 sayılı FFFK'nın 36. maddesinde belirtildiği üzere geçici ithalat rejimine göre, kiralamaya konu olan mallarda daha önce alınan teminatın çözülmesi gerekmektedir. Ancak söz konusu malın sözleşme sonunda kesin ithalatının yapılacak olması halinde vergi ödeme mükellefiyetin başladığı tarihteki cari kur ve normal fiyat üzerinden hesaplanan gümrük vergilerinin ödenmesi gerekecektir.⁶⁹

18.02.1963 tarih ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'na göre birçok kamu kurumu motorlu taşıtlar vergisinden muaftır.⁷⁰ Finansal kiralama şirketleri bu kurumlar içerisinde sayılmadığı için ve finansal kiralamaya konu olan motorlu taşıtlar finansal kiralama şirketi adına tescil edileceği için kiracı kurum vergiden muaf olsa dahi istisnadan yararlanamayacaktır. Vergiden muaf olan kurumlar finansal kiralama yoluyla motorlu taşıt kiralamaları durumunda sözleşme sonunda ilgili aracı devralacak olsalar dahi kiralama süresince istisnadan yararlanamayacaktır. Sözleşme sonunda araçları kendi adlarına tescil ettirmeleri halinde vergiden müstesna olabilecektir.⁷¹

Finansal kiralama işlemleri KKDF ve BSMV Kanunları kapsamında da bazı hükümler içermektedir. 13.07.1956 Tarih ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesine göre banka ve sigorta şirketlerinin finansal kiralama kanununa göre yaptıkları işlemler dışında kalanlar için BSMV söz konusudur.⁷² Adı geçen kanunda verginin konusuna finansal kiralama işlemlerinin girmediği görülmektedir. Ayrıca 2007 tarihli Gider Vergileri 84 Seri No'lu Genel Tebliği'nin "5582 sayılı Kanun ile 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nda Yapılan Düzenlemeler ve İstisna Uygulamaları" başlıklı birinci paragrafında BSMV'deki istisnalar arasında finansal kiralama yapmaya yetki verilenlerin finansal kiralama ile tüketicilere konut kiralama işlemlerinde lehe alınan tüm paralar BSMV'den istisna edilmiştir.

Damga Vergisi açısından durum; 6361 sayılı FFFK'nın "istisnalar ve vergi nispetinin tespiti" başlığı altındaki 37. madde uyarınca "Finansal kiralama sözleşmeleri ve bu sözleşmelerin devrine ve tadiline ilişkin kâğıtlar ile bunların teminatı amacıyla düzenlenen kâğıtlar damga vergisinden, bu kâğıtlarla ilgili yapılacak işlemler harçtan müstesnadır." şeklinde düzenlenmiştir. İstisna sadece sözleşmeyi yapılmasına ilişkin değildir. Sözleşme üzerinde yapılacak yeni bir mal eklenme sürenin değiştirilmesi ya da revize işlemleri de damga vergisinden istisna edilmiştir.⁷³ Ancak finansal kiralamaya tabi malların ipotek alacağı için icra konusu yapılması durumunda satılırsa yapılan işlem finansal kiralama kapsamında değerlendirilemeyeceği için düzenlenen kâğıtların damga vergisinden istisnası söz konusu değildir.⁷⁴

⁶⁹ Erol ve diğerleri, s. 131

⁷⁰ 18.02.1963 tarih ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu

⁷¹ 15.04.2021 Tarih ve 90792880-170.03[2021/4]-141396 Sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.08.2021

⁷² 13.07.1956 Tarih ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu

⁷³ Nuri Değer, "En Son Şekliyle Damga Vergisi Uygulaması" 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2016, s. 409

⁷⁴ 02.04.2014 Tarih ve 97895701-155[1-2013/250]-724 Sayılı Özelge, https://legalbank.net/arama, Erişim Tarihi: 08.10.2021

Son olarak Harçlar Kanunu, açısından durum değerlendirilebilir. 3226 sayılı Mülga FKK'nın 30. maddesine göre, finansal kiralama sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan istisnadır. 6361 sayılı FFFK'nın 37. maddesinde gayrimenkullerini kiralayanlar tarafından devir alınmasına ilişkin tapu işlemleri hariç finansal kiralamaya ilişkin sözleşmeler, bu sözleşmelerin devrine ve tadiline ilişkin kâğıtlara ait işlemler ve sat-geri kirala işlemlerinde kiracı adına tapu tescili işlemleri de harçtan istisnadır. Harçtan istisna olan işlem sadece sözleşmenin düzenlenmesi olmayıp ilgili sicillere şerh ve tescili işlemlerinin yanı sıra ödeme planlarının yeniden düzenlenmesi, vade veya teminat hükümlerinde yapılan güncellemeler de mevcut finansal kiralama sözleşmesinin amacının sürdürülmesine yönelikse harçtan istisnadır. Yurt dışındaki bir finansal kiralama şirketi tarafından yapılan sözleşmenin, sözleşme şartları aynı kalma zorunluluğu ile başka bir yurt dışı mukimi finansal kiralama şirketine devri de harçtan istisna olacaktır.⁷⁵

6. KATMA DEĞER VERGİSİ'NDE FİNANSAL KİRALAMA

6361 sayılı FFFK ile VUK mükerrer 290. madde hükümlerine göre, kiracının isteği üzerine kiralayan (finansal kiralama şirketi) tarafından malın satın alması ve sözleşme süresi sonunda malın kiracıya devri KDV'nin konusuna girmektedir. Finansal kiralama işlemlerine ilişkin KDV anapara ve faiz tutarı üzerinden hesaplanmaktadır.⁷⁶ Ticari faaliyetlerden doğan teslimlerin KDV'nin konusuna girmesi ve Finansal Kiralama Kanunu ve VUK mükerrer 290. maddesine göre yapılan teslimler de ticari faaliyet kapsamında sayılacağı için finansal kiralama işlemi olarak KDV'nin kapsamına girmektedir.⁷⁷

“25 Seri No’lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği” ile 1 Aralık 1986 tarihinden itibaren yapılan kiralama işlemleri, hizmet ifalarına ait esaslar çerçevesinde kira bedelinin tahsil edildiği vergilendirme döneminde hesaplanarak KDV'nin konusuna dâhil edilmiştir.⁷⁸ Teslimin tanımı 25.10.1984 tarih ve 3065 sayılı KDVK 2. maddesinde; “bir mal üzerinde tasarruf hakkına sahip olanlarca ilgili malın alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi” şeklinde ifade edilmiştir.⁷⁹ KDV’yi doğuran olayın ilgili kanununun 10. maddesinde finansal kiralamaya konu olan malın teslimi esnasında gerçekleşeceği hüküm altına alınmıştır.⁸⁰

KDV'nin konusuna giren teslim işlemlerinde finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymetin sözleşmesi süresi sonunda kiracıya devri genellikle iz bedeller ya da temsili bir bedelle gerçekleşmektedir.

⁷⁵ 16.03.2011 Tarih ve B. 07.1.GİB.4.34.18.01-002.01-166 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 14.10.2021

⁷⁶ Ahmet Gökğöz, “Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt, Sayı 35 (2013), s. 109

⁷⁷ İlker Şadi İşleyen, “Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Uygulaması”, Mali Çözüm Dergisi, sayı 112, s. 215

⁷⁸ 24.02.1987 tarih ve 19382 sayılı RG’de yayımlanan “25 Seri No’lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği”

⁷⁹ 25.10.1984 tarih ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

⁸⁰ 04.04. 2018 Tarih ve 39044742-130-331710 sayılı Özelge, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 29.09.2021

Ancak giren KDV'nin konusuna giren işlemlerde emsal bedelin altında yapılan satışlarda, KDVK 27. madde hükümlerinin emsal bedelden yapılması gerekmektedir.⁸¹ Aynı maddenin devamında (27/2 maddesi) haklı bir sebeple açıklama söz konusu olacağı için bu işlemlerde emsalin altında gerçekleştirilen satışlarda emsal bedel uygulaması aranmayacaktır.

6.1. Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV İstisnası

KDVK'nın "Sosyal ve Askeri Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar" başlıklı 17. maddesinin (4/r) bendinde, "Kurumların aktifinde en az iki tam yıl süreyle bulunan iştirak hisseleri ile taşınmazların satışı suretiyle gerçekleşen devir ve teslimler ile bankalara, finansal kiralama ve finansman şirketlerine borçlu olanların ve kefillerinin borçlarına karşılık taşınmaz ve iştirak hisselerinin (müzayede mahallerinde yapılan satışlar dâhil) bankalara, finansal kiralama ve finansman şirketlerine devir ve teslimleri ile bu taşınmaz ve iştirak hisselerinin finansal kiralama ve finansman şirketlerince devir ve teslimi" nin KDV'den istisna edileceği hüküm altına alınmıştır. İstisnadan yararlanılabilmesi için taşınmazın en az iki yıl (730 gün) süreyle kurumların aktifinde bulunması gerekmektedir. Ayrıca sat-geri kiralaya konu olmuş taşınmazın ilk sahibine (kiracıya) devri sonrasında üçüncü kişilere satışı da iki yıllık aktifte olma süresinin sağlanması şartıyla bu istisna kapsamında değerlendirilebilecektir.⁸²

KDVK 17. maddesinin 4/y bendi uyarınca; 6361 sayılı FFFK'ya göre, sat-geri kirala işlemleri KDV'den istisna edilmiştir. KDV istisnasına, taşınır veya taşınmazın sahibi (kiracı) tarafından finansal kiralama şirketine satılması daha sonra ilgili malın kiracıya kiralanması ve son olarak da sözleşme süresi sonunda aynı malın finansal kiralama şirketi tarafından tekrar kiracıya devri girecektir. Bu istisnadan yararlanabilmenin tek şartı taşınır ya da taşınmazın sat-geri kirala yöntemi ile finansal kiralamaya konu olmasıdır. Bina mahiyetindeki taşınmazlarda finansal kiralamaya ayrılmaz parça niteliğindeki makinalarda konu oluyorsa bu makinalar içinde KDV istisnası uygulanacaktır. Ancak makinalar binaların ayrılmaz parçası olarak değil de ayrı olarak sat-geri kiralaya konu olması halinde bu makinalar için KDV istisnasından yararlanamayacaktır.⁸³ Finansal kiralama olarak kabul edilen sat-geri kirala işlemleri kapsamında taşınmazların sat-geri kirala işlemine konu olması halinde kurumlar vergisinden ve KDV'den de istisna edilmiştir.⁸⁴

⁸¹ İşleyen, s. 215

⁸² 20.02.2020 Tarih ve B.07.1.GİB.4.35.17.01-130[2016-02-6057]-76516 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021

⁸³ İbrahim Güray Süzen, Burcu Alptekin ve Musa Ata, "Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV İstisnası" Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 192 (2015), s. 311- 312

⁸⁴ Bünyamin Temizsu ve Pelin Çoşkun, "Finansal Kiralama Kanunu Kapsamında Gerçekleştirilen Sat ve Geri Kirala (Sale And Lease Back) İşleminin Vergisel Avantajları" Vergi Sorunları Dergisi, sayı. 329 (2016), s. 126

6.1.1. Yatırım Teşvik Uygulaması

2011 yılındaki RG’de yayımlanan “Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 2011/2604 Sayılı Karar” ile teşvik belgesi ile finansal kiralama kapsamında finansal kiralama şirketlerine yapılan makine ve teçhizat teslimleri KDVK’nın 13/d maddesine göre KDV’den istisna edilmiştir.⁸⁵ Bu istisnadan yararlanılabilmesi için makine ve teçhizatın üretimde kullanılması gerekmektedir.⁸⁶ Kiralama konusu malın üretim dışında da kullanılabilir olması halinde istisna söz konusu olmayacaktır.

Uluslararası finansal kiralamanın teşvik belgesi kapsamında yapılması halinde, finansal kiralama şirketi önce iktisadi kıymeti satın almalı daha sonra ise kiracıya kiralaması gerektiği için satın alma esnasında KDVK md. 21’e göre matrah hesaplanarak KDV’ye tabi tutulmalıdır.⁸⁷

6.1.2. Yurt Dışına ve Yurt Dışından Yapılan İşlemlerde Finansal Kiralamada KDV

Yurt dışına finansal kiralama yoluyla mal gönderimini sınırlandıran bir hüküm bulunmamasıyla birlikte, teslim işleminin yurt dışında gerçekleşmesi sebebiyle ve ihracatta KDV istisnası olması dolayısıyla KDV uygulanmayacaktır. Yurt dışından yapılan işlemlerdeki finansal kiralamada, yapılan işlemin KDV’ye tabi olabilmesi için teslim işleminin Türkiye’de gerçekleşmesi gerekmektedir. Ayrıca 6361 sayılı FFFK’ya göre, birlik tarafından sözleşmenin tescil edilmesiyle yurt dışından kiralama yapılabilecektir.

KDVK’nın 13/a maddesine göre; “Faaliyetleri kısmen veya tamamen deniz, hava ve demir yolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olan mükelleflere bu amaçla yapılan bu araçların teslimleri, imal ve inşası ile ilgili olarak yapılan teslim ve hizmetler ile bunların tadili, onarım ve bakımı şeklinde ortaya çıkan hizmetler vergiden istisna edilmiştir”. Aynı maddede faaliyetleri bu tesis ve araçların imal ve inşası olanlara bu araçların imal ve inşası ile ilgili olarak yapılacak teslim ve hizmetlerin de KDV’den istisna edildiği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca ilgili Kanun’un 16. maddesinde; vergiden istisna olan malların ithalinin, hariçte işleme rejimi, geçici ithalat rejimi, geri gelen eşya rejimleri ile gümrük vergisinden muaf olan eşyanın da KDV’den de istisna edildiği belirtilmiştir.

⁸⁵ Köksal ve Beller, s. 159

⁸⁶ Celalettin Akçataş, “Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamındaki Makine ve Teçhizatın Finansal Kiralamaya Konu Edilmesi Durumunda Kdv İstisnası Uygulanabilir (Mı)?” Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 138 (Mart 2011), s. 45

⁸⁷ Fatma Pamukçu ve Mehmet Çakmak “Uluslararası Ticarete Finansal Kiralama İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi” Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi Cilt 12, Sayı 48 (2017), s. 252

6.2. Finansal Kiralama İşlemlerinde Uygulanan KDV Oranı*

Finansal kiralama işlemlerinde uygulanan KDV oranı 2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile BKK eki (I), (II), ve (III) de belirtilmiştir. Buna göre, (I) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için %1, (II) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için %8, bu listelerde yer almayan vergiye tabi işlemler için %18 olarak tespit edilmiştir. 2011/ 2604 sayılı Kararname ile 2007/13033 sayılı “Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı”nın 1. maddesinin 2. fıkrasında karnameye ekli (I) sayılı listenin 16* ve 17. maddesinde* yer alan işlemler hariç diğer finansal kiralama işlemlerinde, kiralamaya konu olan iktisadi varlığın vergilendirme oranlarına göre vergilemeye tabi olacağı hüküm altına alınmıştır.

İlgili BKK'nın 16. maddesine göre, finansal kiralama şirketleri tarafından yatırım teşvik belgesi kapsamında teslimine konu olan makine ve teçhizatlar KDV'den istisna edilmiştir. Aynı kararın 17. maddesinde de Türk Gümrük Tarife Cetveli (TGTC)'nde yer alan ve amortismanına tabi makine ve cihazların (kullanılmış olan aksam ve parçaları vb. hariç) finansal kiralama yoluyla finansal kiralama şirketlerine teslimi ve bilanço esasına göre defter tutup KDV mükellefiyeti bulunmayanlara teslimi yer almaktadır.

Finansal kiralama yoluyla teslimi gerçekleşen malların kullanılmış parçaları (bunların ithal ve teslimleri de) için uygulanacak KDV oranı genel hükümlerde yer alan oranlardır.⁸⁸ 6361 sayılı FFFK'ya göre, ithalatta geçici ithalat rejimi hükümleri uygulanacağı belirtilmiş olup finansal kiralama ile ithal edilen malda KDV oranı Türkiye'de aynı mal için uygulanan oran olmalıdır.⁸⁹

* KDV Kanununda Finansal Kiralamaya konu olan çok sayıda mal ve mal grubu bulunmaktadır. Bu mallara uygulanan KDV oranı da mükelleflere göre farklılaşabilmektedir. İlgili mal ve hizmetlere ilişkin detaylı bilgiler; <https://www.gib.gov.tr/node/108756> linkinde yer almaktadır.

* 16- (2011/2604 sayılı Kararname ile eklenen sıra Yürürlük: 27/12/2011) 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 13'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca Yatırım Teşvik Belgesi sahibi mükelleflere belge kapsamındaki makine ve teçhizatın, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre finansal kiralama şirketleri tarafından kiralanması,

* 17- (2011/2604 sayılı Kararname ile eklenen sıra Yürürlük: 27/12/2011) 20/12/2010 tarih ve 2010/1180 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan ve amortismanına tabi iktisadi kıymet niteliği taşıyan makine ve cihazların (kullanılmış olanları ile aksam, parça, aksesuar ve teferruatları hariç) finansal kiralamaya konu olmak üzere, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre finansal kiralama şirketlerine teslimi ve bu malların finansal kiralama şirketleri tarafından katma değer vergisi mükellefleri ile işlemleri katma değer vergisinden istisna edildiği için katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmayan ancak kazançları bilanço esasına göre tespit edilen gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine kiralanması ve teslimi.

⁸⁸ Tuğlu ve Atıla, s. 102

⁸⁹ 06.06.1997 Tarih ve B.07.0.GEL.0.53/5328-698/18589 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.08.2021

6.3. Finansal Kiralamaya Konu Malların KDV Yönünden Değerlendirilmesi

Gayrimenkullerin finansal kiralamaya sat-geri kirala yöntemiyle konu olması halinde KDVK'nın 17/4-y maddesi gereği KDV'den istisna edilecektir. Ancak burada kiralamaya konu taşınmazın mutlaka kiracıya ait olması gerekmektedir. Örneğin kiracının ortağı üzerine olan bir taşınmazı sat-geri kirala yöntemi ile kiralaması halinde taşınmazın bizzat kiracıya ait olmamasından kaynaklı KDV istisnasından yararlanması mümkün değildir.⁹⁰ Ayrıca konutların finansal kiralamaya konu olması halinde BKK eki (I) sayılı listenin 11. sırasında net alanı 150 m²'ye kadar olan konutlarda KDV oranının %1 olacağı hüküm altına alınmıştır.⁹¹

İşletmeler ticari faaliyetlerine tabi olmayan taşınmazları 2 yıl (730 gün) süreyle aktiflerinde bulundurmaları şartıyla satması halinde KDV Kanunu'nun 17/4-r maddesi uyarınca KDV'den istisna edilmiştir. Ancak taşınmazların süreklilik arz edecek şekilde, bir organizasyon içinde kullanılması ve/veya satılması halinde ticari faaliyet olarak değerlendirileceği için istisnasından yararlanılamaz.⁹²

Öte yandan makine ve cihazlar üretimde kullanılmak şartı ile teşvik belgesi kapsamında finansal kiralama şirketlerine yapılan teslimler KDVK'nın 13/d maddesine göre KDV'den istisnadır.⁹³ Üretimde kullanılan her türlü cihaz istisna kapsamında olmasıyla birlikte bunların eklenti ve parçaları da istisna kapsamındadır.⁹⁴ Söz konusu makine ve cihazların yurt dışından temininde KDV istisnasından yararlanılamaz. I sayılı listenin 17. sırasında yer alan asansör, yürüyen merdiven gibi yükleme ve boşaltma işlemlerinde kullanılan makinelerin finansal kiralamaya konu olması halinde finansal kiralama şirketine teslimi ve kiralaayan tarafından KDV mükellefi ya da KDV mükellefiyeti olmamasına rağmen, bilanço esasına göre kazanç tespiti yapılan işletmelere tesliminde KDV'nin %1 uygulanması gerekmektedir.⁹⁵ Ancak 17. sırada yer alan bir makinenin aksamı mahiyetinde olan malların ilgili makinadan bağımsız olarak finansal kiralamaya konu olması halinde o mala ilişkin genel listedeki oran üzerinden vergiye tabi olması gerekmektedir.⁹⁶

Kara araçlarının finansal kiralamaya konu olması halinde uygulanacak KDV oranına ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla BKK'nın yayınladığı ekli listelerdeki kara araçları için söz konusu oran üzerinden (%18) KDV hesaplanmaktadır.

⁹⁰ 02.02.2014 Tarih ve 76464994-130[KDV.2013.144]-80 sayılı Özelge, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 01.10.2021

⁹¹ 28.05.2018 Tarih ve 39044742-130-500892 Sayılı Özelge, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 01.10.2021

⁹² 22.04.2014 Tarih ve 93767041-130[17-2014/165]-64 sayılı Özelge, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 01.10.2021

⁹³ Köksal ve Beller, s. 159

⁹⁴ KDV Genel Tebliği "Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Makine ve Teçhizat Teslimlerinde İstisnalar" 5. bölüm

⁹⁵ 22.10.2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.99.16.02-130[28-2012]-222 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 21.05.2021

⁹⁶ 17.03.2015 Tarih ve 37009108-130[KDV-2014/794]-36 sayılı Özelge, <https://legalbank.net/arama>, Erişim Tarihi: 01.10.2021

Ayrıca KDVK'nın 30. maddesinin (b) fıkrasında* belirtilenler araçlar dışındaki mükelleflerin kiralama süresi sonunda bu aracın mülkiyetini almaları şartıyla binek araçlarının finansal kiralamaya konu olması halinde oluşan KDV'ler birbirlerinden mahsuplaştırılmaz. Bu durumda finansal kiralama esnasında hesaplanan KDV, alım esnasında oluşan KDV'den indirilemez. Ancak söz konusu KDV tutarı, gelir ve kurumlar vergisinde matrah tespitinde gider olarak kayıtlara alınabilir.⁹⁷ Öte yandan kiracının mülkiyeti devralmaması yani kiralama şirketinde kalması halinde kira tutarı üzerinden ödenen KDV indirim konusu yapılabilecektir.⁹⁸ İşletme faaliyetlerinin tamamının veya bir kısmının binek otomobillerin kiralanması veya farklı şekillerde işletilmesi halinde KDV, indirim konusu yapılabilir.

Deniz ve hava araçlarına ilişkin kiralama işlemleri KDVK'nın 13/a maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “faaliyetleri kısmen veya tamamen deniz, hava ve demir yolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olan mükelleflere bu amaçla yapılan deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçlarının teslimleri, bu araçların imal ve inşası ile ilgili olarak yapılan teslim ve hizmetler ile bunların tadili, onarım ve bakımı şeklinde ortaya çıkan hizmetler ve faaliyetleri deniz taşıma araçları ile yüzer tesis ve araçların imal ve inşası olanlara bu araçların imal ve inşası ile ilgili olarak yapılacak teslim ve hizmetler” KDV'den istisna edilmiştir.

Faaliyetleri kısmen ya da tamamen Kanun'da geçen işlemler olmayan kişilere bu araçların tesliminde istisna hükümleri uygulanamayacağı için BKK eki listede yer alan oranlar (%18) üzerinden KDV dikkate alınacaktır.⁹⁹ Ayrıca KDV'den istisna edilen malların ithalinin de KDV'den istisna olacağı KDVK'nın 16/1-a maddesinde belirtilmiştir. Bu sebeple ilgili hükümler doğrultusunda KDVK 13/a kapsamında malların ithal edilmesi halinde KDV istisnasından yararlanılacaktır.

Hava taşımacılığı işlerindeki bir firmanın taşımacılığa konu olan hava araçlarını ülke sınırları dışında finansal kiralama faaliyeti gösteren bir firmadan kiralaması halinde doğacak KDV, KDV Kanunu'nun 13. maddesinde bulunan; KDV'den istisna olan araçların faaliyetlerinin kısmen ya da tamamen bu araçların kiralanması veya farklı amaçlarla işletilmesi olan mükelleflere kiralanması durumunda ilgili BKK'nın (I) sayılı listesine istinaden KDV'ye tabi olacağı hüküm altına alınmıştır. Böyle bir durumda yurt dışından finansal kiralama amacıyla hava aracı kiralanması %1'lik KDV'yi doğuracaktır.¹⁰⁰

* KDV Kanun Madde 30 (b) fıkrası

⁹⁷ Rüknettin Kumkale. Vergi Matrahını Düşürmek İçin Neleri Gider Yazabilirsiniz/Yazamazsınız?. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018, s. 92

⁹⁸ 19.04.2013 tarih ve 39044742-KDV.30-602 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.10.2021

⁹⁹ 21.01.2008 Tarih ve B. 07.1.GİB.0.01.53/5328-17722 Sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.10.2021

¹⁰⁰ 08.07.2013 Tarih ve 64597866-130[28-2013]-93 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.10.2021

Türkiye’de ticari faaliyet gösteren bir firmanın yurt dışındaki bir firmadan, finansal kiralama şirketi aracılığı ile kiraladığı bir hava aracını Türkiye’ye hiç getirmeden başka bir ülkeye kiralaması durumunda kiraya verme işleminden dolayı KDV gündeme gelmeyecektir. Öte yandan dar mükellef olan bir firmadan deniz taşıtlarının kiralanması işlemleri KDV’ye tabidir.¹⁰¹

09.03.2019 tarih ve 39044742-KDV.1-206205 sayılı Özelge’de deniz taşıma aracının yurt dışındaki bir firmaya işletilmesi amacıyla kiralanması durumunda KDV gündeme gelmez. Çünkü hizmetten yurt dışında yararlanılmaktadır. Öte yandan bu aracın Türkiye’deki bir firma tarafından, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bir firmaya kiralanması halinde %18’lik KDV gündeme gelecektir.¹⁰² Faaliyet konusu deniz araçlarının inşası ve kiralanması olması durumunda ilgili BKK’da ekli (I) sayılı listenin 15. sırasındaki; “KDVK’nın 13. maddesinin birinci fıkrasındaki (a) bendi uyarınca teslimleri KDV den istisna olan araçların, faaliyetleri kısmen veya tamamen bu araçların *kiralanması* veya çeşitli şekillerde işletilmesi olan mükelleflere kiralanması hizmeti” ifadesi gereği KDV oranının %1 olarak uygulanması gerekmektedir.¹⁰³

Ancak finansal kiralama işlemi eğlence sektörünü amacıyla gerçekleşiyorsa bu durumda KDV oranı farklılaşacaktır. 60 no’lu KDV Genel Sirkülerinin “3.2.1. Deniz, Hava ve Demiryolu Taşıma Araçlarının Yüzer Tesis ve Araçlarının Teslimi” başlıklı bölümünde yer alan “sportif eğlence amacına yönelik hizmet veren deniz motosikletleri, paraşüt çekme tekneleri, sürat motorları, yelkenli tekneler, motorlu paraşütler, balonlar ile benzeri araçlar deniz ve hava taşıma aracı niteliğinde olmadığından, bunların teslimleri istisnadan faydalanamayacaktır.” ifadesi KDV oranının %18 uygulanmasını gündeme getirmektedir.¹⁰⁴

SONUÇ

Finansal kiralama işlemlerinin uzun bir geçmişi olmasına rağmen, modern anlamda 1950’li yıllardan sonra gelişim göstermiştir. Özellikle ülkemizde 1985 yılında çıkarılan KDV sonrasında bu işlemlerin giderek arttığı söylenebilir. Günümüzde finansal kiralama işlemlerine olan talebin artmasıyla tereddütlerin ortaya çıkması sonucunda, tereddütlerin giderilmesi için 2003 yılından itibaren vergi mevzuatında çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemden itibaren gerek muhasebe alanında gerek vergi alanında düzenlemeler hız kazanmıştır. TMS 17 ile işlemlerin muhasebe kısmı düzenlenmiştir. 2019 itibariyle işlemler TFRS 16 ile güncel haline kavuşturulmuştur.

¹⁰¹ 19.04.1013 tarih ve 96620903-130[1/3-f-2012/67]-26 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 22.09.2021

¹⁰² 09.03.2019 tarih ve 39044742-KDV.1-206205 sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 22.09.2021

¹⁰³ 17.06.2011 Tarih ve B.07.4.DEF.0.17.10.00-KDV2010-06-5 sayılı Özelge, https://legalbank.net/arama, Erişim Tarihi: 05.10.2021

¹⁰⁴ 27.06.2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.34.17.01-KDV.13-2001 Sayılı Özelge, www.gib.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.10.2021

Günümüzde farklı sektörlerde finansal kiralama işlemlerine başvurulmaktadır. Bunun nedeni işletmelerin ihtiyaç duydukları alanlardaki iktisadi kıymetlerin maliyetlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, hızlı gelişen endüstrileşme süreçleri yeni ürünlere duyulan ihtiyacı arttırmakta ve işletmelerin bu süreci takip ederek rekabette üstünlük sağlama süreci giderek maliyetli hale gelmektedir. İşte tam bu noktada finansal kiralama işlemlerinin önemli bir fonksiyonu olduğu söylenebilir. Özellikle sanayi, inşaat, taşımacılık ve gayrimenkul alanlarındaki değişim süreci oldukça dinamik ve maliyetlidir. Bu nedenle finansal kiralama işlemleri bu sektörlerde yoğunlaşmıştır. Bunun dışında çok sayıda sektörde de işlemlerin yoğunluğu artmaktadır.

Finansal kiralama işlemleri; gelir, kurumlar, motorlu taşıtlar, emlak, gümrük, damga ve banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından bazı hükümler doğurmakla birlikte esas olarak KDV açısından ayrıntılı hükümler doğurmaktadır. Yapılan incelemeler sonrasında KDV oranlarındaki değişikliklerin mükellef tarafından takibinin zorlaştığı belirtilebilir. KDV'ye konu malların sayısının çokluğu ve sürekli artması, söz konusu malların tesliminde uygulanacak KDV oranı hakkında mükellefleri tereddüte düşürebilmektedir. Bu sebeple finansal kiralamaya konu olan mallarda uygulanacak KDV oranları için GTİP numaraları dikkate alınarak I sayılı listenin 17. sırasında yer alması halinde %1 bunun dışındakilerde ise belirtilen oran (%1, %8, %18) uygulanır.

Değerlendirme sonucunda tereddütlü durumların ortadan kaldırıldığı söylenebilir. Ancak üretim süreçlerinin ve rekabetin oldukça dinamik olduğu göz önünde bulundurulduğunda bundan sonraki süreçte de benzer sorunlar yaşanabilir. Yapılan incelemeler ülkemizde finansal kiralama işlemlerinin çok hızlı değişim gösterdiği ve işlemlerin kapsamının genişlediği, bu gelişmeler hukuki açıdan da bir dönüşüm sürecini beraberinde getirdiğini göstermektedir. Bundan sonraki çalışmalarda özellikle sanayi, inşaat ve taşımacılık alanlarında sıklıkla kullanılan finansal kiralama işlemlerinin sektörel düzeydeki gerçeklemlere göre incelenmesi faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- ACUN MEKENGECİ, M. (2014), Milletlerarası Özel Hukukta Finansal Kiralama (leasing) Sözleşmeleri. 1. Baskı, İstanbul.
- AKÇATAŞ, C. (2011), “Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamındaki Makine ve Teçhizatın Finansal Kiralamaya Konu Edilmesi Durumunda Kdv İstisnası Uygulanabilir (Mı)?” Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 138, ss. 44-48.
- AKEL, V., Ergül, N. ve Dumanoglu, S. (2010), “İMKB’de İşlem Gören Finansal Kiralama Şirketlerinin 2005-2008 Dönemi Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi” Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt. 28, Sayı. 1, s. 273.
- AKIN, F. (2014), “Finansal Kiralama İşlemlerinde Faiz ve Kur Farkları Sorunu”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı. 312.
- ALTOP, A. (1990), “Özellikle Taşınır Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi”, 1. Baskı, Ankara: Adalet Matbaası.

- ALTINDAĞ, M. (2004), “Finansal Kiralamanın Vergi Karşındaki Durumu” Mali Çözüm Dergisi, Sayı 66
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/66MaliCozum/04%20mehmet%20altindag.pdf> (24 Ocak 2020).
- AYDIN, U. ve Karacan, S. (2016), “Finansal Kiralamanın Vergi Kanunları ve Muhasebe Uygulamaları Yönünden Değerlendirilmesi”, Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 205, s. 97-111.
- BAYRAKDAROĞLU, A. ve Gündoğdu, A. (2018), Güncel Yaklaşımlarla Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesinde Ekonomik Analizler Kavram-Yapı Uygulama, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Bundesverband Deutscher Leasing- Unternehmen <https://bdl.leasingverband.de/leasing/leasing-vorteile/> Erişim tarihi: 07.04.2020.
- Canadian Finance & Leasing Association – September 2010, “The History Of Leasing”, <https://www.cfla-acfl.ca/education/cleo/>, Erişim Tarihi: 15.04.2020.
- DEĞER, N. (2016), “En Son Şekliyle Damga Vergisi Uygulaması”, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- EROL, A., Yıldırım, E. ve Toroslu, V. (2011), Tüm Yönleriyle Finansal Kiralama (Leasing) İçtihatlı-Gerekçeli, 2. Baskı, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Finansal Kurumlar Birliği, “Faaliyet Raporu 2020” https://www.fkb.org.tr/Sites/1/upload/files/FKB_TR2020-2018.pdf (10.09.2021).
- GÖKGÖZ, A. (2019), “TFRS 16 Kiralamalar Standardı Çerçevesinde Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi (Accounting of Rental Transactions within the Framework of TFRS16 Leases)” Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, Cilt. 5, Sayı. 1, s. 318-332.
- GÖKGÖZ, A. (2013), “Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt, Sayı 35, ss. 107-122.
- İŞLEYEN, İ. Ş., “Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Uygulaması”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 112, s. 213-217.
- KARAHAN, M. (2019), “Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu ile Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ) Açısından Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 13, Sayı 19, s. 2259- 2285.
- KARIŞMAN, M. (2002), “Fransa’da Leasing” Leasing Dünyası FİDER Finansal Kiralama Derneği Bülteni, Sayı. 4, s. 13-16.
- KAYA, F. (2009), Dış Ticaret ve Finansmanı, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- KUMKALE, R. (2018), Vergi Matrahını Düşürmek İçin Neleri Gider Yazabilirsiniz/Yazamazsınız?, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- KÖTELİ, A. (1991), “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing Sözleşmeleri)”, 1. Baskı. İstanbul: Kazancı Kitap Tic. A.Ş.
- KÖKSAL, A. G. ve Beller, B. (2013), “Finansal Kiralama İşlemlerinin Tms 17, Vergi Mevzuatı, Bddk Tebliği Açısından İncelenmesi ve Muhasebe Uygulamaları”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt. 6, Sayı. 2, ss. 150-171.
- L. Easeurope, <http://www.leaseurope.org/index.php?page=rental-leasing-introduction> (01.02.2020).
- MAISURADZE, M. ve Vardiashvili, M. (2016), “Lease Agreements Financial Reporting Issues According To The International Standards”, Ecoforum. Cilt 5, Sayı. 2, s.162-166.
- MÜNYAS, T. (2018), Finansal Yönetim ve Portföy Yönetim Teorisi Teorik Yaklaşımlar ve Çözümlü Örneklerle, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

- NOVALIJA, S., Mutapic, H., Kovac, E. (2011), “Accounting Treatment And Legislation Of Leasing Arrangements”, Journal of Economics and Business, Cilt. 9, Sayı. 2, ss. 45-65.
- ÖZDEMİR, G. (2017), Konut Kredileri ve Konut Kredilerinde Teminat İşlemleri, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- ÖZDOĞRU, Y., Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Erme Nedenleri ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018.
- PAMUKÇU, F. ve Çakmak, M. (2017), “Uluslararası Ticarete Finansal Kiralama İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi”, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 12, Sayı 48, ss. 245-267.
- REİSOĞLU, S. (2004), “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, s. 47-65.
- SÜZEN, İ. G., Alptekin, B. ve Ata, M. (2015), “Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV İstisnası”, Vergi Raporu Dergisi, Sayı. 192, ss. 309-322.
- TEMİZSU, B. ve Çoşkun, P. (2016), “Finansal Kiralama Kanunu Kapsamında Gerçekleştirilen Sat ve Geri Kirala (Sale And Lease Back) İşleminin Vergisel Avantajları” Vergi Sorunları Dergisi, Sayı. 329, s. 125-132.
- The Centre for Spatial Economics, “Asset-based Financing, Investment and Economic Growth in Canada” https://www.cfla-acfl.ca/files/public/CFLA-Final_Economic_Report-PDF-Dec04.pdf, 2003, (16.04.2020).
- TUĞLU, A. ve Özkan, A. (2007), “Finansal Kiralama işlemleri” 2. Baskı, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, s. 20.
- TURAN KURTARAN, A. (2016), “Finansal Kiralamının Küçük ve Orta Ölçekli İmalat İşletmelerinin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Cilt. Sayı. 17.
- ÜNER, E. (2015), Uluslararası Finansman, 1. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- YILDIZ, A. M. (2020), Kurumlar Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi, TURMOB, TESMER, https://www.blksmmmo.org.tr/sunumlar/depo/haberresim/20200406_429651142.pdf Erişim Tarihi: 03.03.2021.
- 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu. (www.mevzuat.gov.tr) Erişim Tarihi: 20.03.2020.
- Türkiye Finansal Raporlama Standardı 16 (TFRS 16) (www.kgk.gov.tr) 01.09.2021.
- KDV Genel Tebliği “Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Makine ve Teçhizat Teslimlerinde İstisnalar”.
- Danıştay, 02.06.1995 tarih ve D3. D E. 1994/5007 K. 1995/1744 sayılı Danıştay Kararı, www.legalbank.net, Erişim Tarihi: 25.08.2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, “Özelgeler”, <https://legalbank.net/arama>.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, “Özelgeler”, www.gib.gov.tr.